

روایتی از خودآموزی تا پژوهشگری در تراز ملی

محمد لطیف‌کار

علیرضا هاشمی نژاد، استاد و پژوهشگر حوزه خوشنویسی، فرهنگ و نسخه‌شناسی است که طی سه دهه گذشته علاوه بر تدریس در دانشگاه باهنر کرمان، با انتشار ده‌ها مقاله و کتاب پژوهشی در این حوزه‌ها شناخته شده است. او در هشتمین دوره جایزه ادبی هنری بانو فاخره صبا برگزیده دریافت این جایزه شد.

هاشمی نژاد در گفت‌وگو با خبرنگار استقامت، با مرور بخشی از زندگی شخصی و مسیر فعالیت‌های علمی و هنری خود، از تجربه‌های دوران کودکی، علاقه به ادبیات و فلسفه، ورود به خوشنویسی و فعالیت‌های پژوهشی سخن می‌گوید؛ مسیری که او را به یکی از پژوهشگران شناخته شده در حوزه خوشنویسی و تاریخ هنر رسانده است.

ریشه‌های خانوادگی و سال‌های کودکی هاشمی نژاد درباره پیشینه خانوادگی خود می‌گوید که خانواده او از طایفه افشار بوده‌اند؛ او بخشی از دوران دبستان را در مدرسه صدیق کرمان در خیابان خواجه و بخش دیگری را در مدرسه عدالت در خیابان شهاب گذرانده است.

هاشمی نژاد با اشاره به این که در دوران دبستان و راهنمایی همواره شاگرد اول کلاس بوده، در سال پنجم دبستان برای مدرسه استعدادهای درخشان انتخاب می‌شود، اما به دلیل اینکه او را دیر از موضوع مطلع می‌کنند، دانش‌آموز دیگری به جای او ثبت‌نام می‌شود!

او می‌گوید که تا سال سوم راهنمایی با وجود این که چندان درس نمی‌خوانده، همواره شاگرد اول بوده و استعداد خوبی داشته است.

دبیرستان، انقلاب و علاقه به ادبیات

هاشمی نژاد در دوران دبیرستان وارد رشته تجربی می‌شود؛ موضوعی که به گفته او انتخاب خودش نبود. او توضیح می‌دهد در آن زمان سیستمی به نام مشاوره‌ی راهنمایی ایجاد شده بود و به دلیل نمرات خوبش در ریاضی و علوم، مشاور مدرسه به والدین او توصیه کرده که رشته‌ی تجربی را انتخاب کند. این در حالی بوده که خودش علاقه داشته در رشته علوم انسانی، ادبیات و تاریخ تحصیل کند.

او سال اول دبیرستان را در دبیرستانی در خیابان شهاب می‌گذراند که مدیریت آن را آقای فدایی بر عهده داشته و بعد به دبیرستان طالقانی (آرشم سابق) منتقل می‌شود.

دوران دبیرستان هاشمی نژاد با انقلاب ۱۳۵۷ همزمان بوده و فضای مدارس به شدت سیاسی بوده است. این فضا سبب می‌شود تمرکز او از درس به سمت مسائل سیاسی و مطالعه کتاب‌های تاریخی و ادبی برود.

او می‌گوید به دلیل علاقه نداشتن به رشته تجربی، دیگر درس را جدی دنبال نکرده و بیشتر وقت خود را صرف خواندن کتاب‌های تاریخ و ادبیات می‌کرده است. در سال سوم دبیرستان، که معلم

تاریخ آقای فرزاد بوده است، هاشمی نژاد برای ارائه یک کنفرانس کلاسی، موضوع «فراماسونری» را انتخاب می‌کند و اطلاعاتی که در آن زمان در این باره جمع‌آوری کرده برای معلمش حیرت انگیز بوده است.

در سال اول دبیرستان نیز معلم ادبیات آن‌ها آقای رستمی بوده که از معلمان شناخته شده کرمان محسوب می‌شده است. او می‌گوید چهار جلسه در کلاس ادبیات، داستان «بچه‌های قالیباف‌خانه» (از مرادی کرمانی) را برای دانش‌آموزان خوانده است.

آغاز جنگ و تردید در ادامه مسیر

همزمان با آغاز جنگ تحمیلی، شرایط زندگی هاشمی نژاد نیز تحت تأثیر فضای ملتهب آن سال‌ها قرار می‌گیرد. او با یادآوری این نکته که از همان دوران دبیرستان علاقه‌ای به ادامه تحصیل در رشته تجربی نداشته، و مایل بوده مسیر خود را به سمت ادبیات تغییر دهد، می‌گوید: «دلم می‌خواستم از این رشته فرار کنم و بروم رشته ادبیات». با این حال، فضای آن سال‌ها و روند انتخاب رشته چنین امکانی را برایش فراهم نکرده بود.

در این دوره، ذهن او بیش از هر چیز درگیر مطالعه و مسائل سیاسی می‌شود، و تمرکز اصلی‌اش بر خواندن کتاب‌های تاریخی و ادبی بیشتر می‌شود و کمتر به درس‌های مدرسه توجه می‌کند.

زمینه‌های خانوادگی خوشنویسی

هاشمی نژاد درباره پیشینه علاقه‌اش به خوشنویسی می‌گوید این موضوع ریشه در خانواده او داشته است. به گفته او، پدر و پدربزرگش هر دو خوش خط بودند. پدربزرگش با وجود اینکه تحصیلات رسمی گسترده‌ای نداشت، فردی باسواد و صاحب خطی خوش بود و به همین ویژگی شناخته می‌شد.

او توضیح می‌دهد که پدرش هم خطی خوش داشته و در آن سال‌ها هر فردی که

برای تنظیم سند یا نوشتن متنی رسمی نیاز به کمک داشت، به خانه آن‌ها مراجعه می‌کرد تا پدرش آن نوشته را تنظیم کند. هاشمی نژاد می‌گوید از کودکی به مرتب نوشتن علاقه داشت و در هر کاری سعی می‌کرد نظم و دقت را رعایت کند. حتی در ساختن وسایل ساده یا انجام کارهای روزمره نیز به مرتب بودن توجه داشت. او در ادامه به یکی از تأثیرگذارترین افراد در شکل‌گیری این استعدادش از آقای بذرافشان، معلم کلاس اول دبستانش در مدرسه صدیق یاد می‌کند.

به گفته هاشمی نژاد، در آن زمان علاوه بر معلم اصلی، یک معلم هنر نیز در مدرسه حضور داشت که آقای بذرافشان این مسئولیت را بر عهده داشت. او خطی زیبا و صدایی خوش داشت و در کلاس، قرآن یا آواز می‌خواند و همزمان روی تخته با خطی خوش می‌نوشت.

هاشمی نژاد می‌گوید چون نوشته‌هایش مرتب بود، آقای بذرافشان از او می‌خواست روی تخته کلاس چیزهای که او می‌گفت بنویسد، که این کار باعث می‌شد تا استعداد خوشنویسی در ذهن او تثبیت شود و احساس کند در این زمینه توانایی دارد. او معتقد است مجموعه این عوامل - هم زمینه خانوادگی و هم تشویق‌های دوران دبستان - در شکل‌گیری علاقه‌اش به خوشنویسی نقش تعیین‌کننده‌ای داشته است. او همچنین می‌گوید: «از خاطرات ترسناک من از دبستان صدیق آقای یاسایی مدیر مدرسه بود.»

آشنایی با خوشنویسی و شکل‌گیری مسیر هنری

هاشمی نژاد می‌گوید که علاقه او به هنر از دوران دبیرستان شکل گرفت. در همان سال‌ها متوجه استعدادش در زمینه هنری می‌شود؛ اما هنر را به صورت جدی دنبال نمی‌کند و باز هم ترجیح می‌دهد کتاب بخواند.

او توضیح می‌دهد که در آن زمان

کتاب‌های سیاسی و تاریخی را می‌خوانده و به هر موضوعی که علاقه پیدا می‌کرد، سعی می‌کرد کتاب‌های مربوط به آن را پیدا کند؛ از ورزش‌های رزمی و گشتی گرفته تا خوشنویسی. هاشمی نژاد خودش را یک کتاب‌باز حرفه‌ای معرفی می‌کند که در سن جوانی کتاب‌هایی مانند «تاریخ تمدن ویل دورانت» و کتاب‌هایی در این سطح را می‌خوانده است.

او در سال ۱۳۶۴ در کلاس‌های خوشنویسی شرکت کرده و در کلاس‌های استاد نواب‌زاده ثبت‌نام می‌کند. و بعد از دو ماه با آشنایی با انجمن خوشنویسان ایران از طریق آموزش مکاتبه‌ای خوشنویسی را ادامه می‌دهد.

مطالعه کتاب‌های مربوط به خوشنویسی سبب آشنایی او با انجمن خوشنویسان ایران می‌شود و سال ۶۴ به صورت مکاتبه‌ای آموزش را دنبال کرده و با استاد عباس اخوین از چهره‌های برجسته و مطرح خوشنویسی ایران ارتباط می‌گیرد. به گفته او، این دوره زمانی بود که همزمان چند علاقه را دنبال می‌کرد؛ ورزش، مطالعه ادبیات و فلسفه و تمرین خوشنویسی. هاشمی نژاد در سال ۱۳۶۶ موفق می‌شود مدرک ممتاز خوشنویسی را دریافت کند. او دوران سربازی را در تهران می‌گذراند. در این دوره علاوه بر فعالیت به عنوان خوشنویس در دادگستری و شرکت در کلاس‌های استاد اخوین، از فرصت حضور در تهران برای شرکت در کلاس‌های فلسفه نیز استفاده می‌کند.

هاشمی نژاد، در جلسات درس استادانی مانند غلامحسین دینانی و کریم مجتهدی و ... شرکت می‌کند و همین تجربه‌ها تأثیر زیادی بر شکل‌گیری نگاه فکری او دارد.

آغاز تدریس خوشنویسی

هاشمی نژاد می‌گوید در سال ۱۳۶۶ و در دوران خدمت سربازی، مدتی به کرمان منتقل شد و در همان زمان فعالیت خود در انجمن خوشنویسان را آغاز کرد.

دانشگاه شهید باهنر کرمان